

její radu a pomoc při svém pokusu setkat se v podsvětí se svým otcem. Cestu ke vstupu do podsvětí nalezne skrze háj Hekaté, velké božské pomocnice. Jako Odysseus musí i on nejprve vykonat dlužné oběti. V tu chvíli je Sibyla zcela bez sebe. Její hlas zní příšerně, jeskyní a přilehlými chodbami mnohokrát umocněn:

„Domáhej se osudu!
Nyní! Neboť bůh - ó vidím boha!“ (VI,45n.)

Její tvář nese rysy extáze a:

„Vlající, rozpuštěné jsou vlasy, hrud' obtížněji oddechuje a v blouznění
Divočeji dme se srdce; a výše zdá se povyrůst,
Zemitěji nezněji její ústa, neb síla blížícího se boha Dotýká se jí svým
dechem...“ (VI, 48-51)

Přes extatický stav transu jí zůstává vědomí, že má Aineiovi razit cestu a

Zvnějška viděno, zdá se, jako by šlo o těžký záchvat podobný epileptickému, který postupně ustane.

„Jakmile ustala s běsněním a zpěněná ústa zmlkla“ (VI, 102), Aineiás ji osloví a vyjadřuje přání, s nímž k ní přišel:

„Kéž se mi poštěstí přiblížit se otcovým ústům i pohledu jeho,
Ty sama ukaž mi cestu a otevř mi posvátné brány.“
(VI, 108n.)

Nato jej Sibyla seznamuje se základním zákonem všech antických záhrobních nauk:

„Ve dne v noci otevřena brána temnoty hlubin,
Však obrátit krok a uniknout do světa tam na zemi,
Zde teprv začíná veškerá bída! Jen koho Jupiter miloval,
Jen málu těch, jež v éter vyzdvihla zářná ctnost,
Božím synům to zdařilo se! (VI,127-131)

Poté Sibyla popisuje hledajícímu Aineiiovi stezku vedoucí do říše mrtvých. Nejprve musí v hloubi lesa nalézt strom se zlatým jmelím, které „je posvátné a posvěcené ... vládkyní hlubin“ (VI,138). Toto je prastarý obraz mystérií a pohádek. Vetřelec v říši mrtvých potřebuje něco, čím se tam může prokázat. Avšak: „Volá-li tě osud,“ jak praví Sibyla, takovýto průkaz přece jen nalezne. Jinak nepomůže žádná moc tuto větévku nalézt a ulomit.

Dříve však musí být se všemi poctami kultu mrtvých pohřben jeden z druhů, jenž při plavbě do Itálie spadl přes palubu do bouřlivých vln a utonul. Po delším hledání nachází Aineiás a jeho věrný druh Achátés Mísénovo tělo vyplavené na břeh. Tak může být uskutečněn požadavek boha promlouvajícího skrze Sibylu. Po omytí a pomazání těla je mrtvý zabalen „do purpurového šatu“ a nesen na „ohromných márách“ na pohřební hranici. Za současného pálení pokrmů, oleje a kadidla je tělo zemřelého odevzdáno plamenům a popel sesbírán do železné urny.

Mezitím Aineiás nalezl také zlatou větévku jmelí, čímž je cesta do světa zemřelých volná. Aineiás a Sibyla jí krácejí společně.

Textu jako je *Aeneis* bychom neučinili po právu, kdybychom jej četli pouze jako pohádku nebo mýtus a ne zároveň jako realistické líčení spirituálního děje. Jako báseň pro lid nepotřebovala žádný další výklad. S úžasem se člověk dovídal, jak se hrdinům Odysseovi a Aineiovi podařilo odvážně proniknout do říše mrtvých a překonat všechna nebezpečí. Přesto tyto epické básně nejsou v žádném případě pouhým produktem svévolné fantazie. Základem pro ně je exaktní vědění antické esoteriky. Mluva této esoteriky nebyla ani pro zasvěcence uchopitelná ve smyslu západní filosofie. Pohybovala se spíše v imaginacích a adept s takovýmito archetypy, jako například přechodu z tohoto světa na onen svět žil a rozuměl jim. Věděl o nebezpečích takového překročení prahu - již slovo „práh“ je takovýmto archetypem vypůjčeným z doléhajícího světa. I když to na žádném místě antické literatury není vysloveno, jde přitom nepochybně o práh poznání, zasvěcenci důvěrně známý. Sibyla se pohybovala přes tento práh tam a sem - ale jak jsme viděli, jen ve stavu transu, v mediálním opojení. Nelze vyloučit, že u antických sibyl patřily k „posvátným rekvizitám“ také drogy, a vdechování kouře hrálo roli podporující extázi. Na tomto pozadí je také třeba vidět Aineiovo překročení hranice. V textu se říká:

„To řekla, a hnala se plna vzteku do otevřené jeskyně.
Nebojácně však jako ona a bok po boku Aineiás!“ (VI, 263n.)

To se však děje - stejně jako v *Odyssei* - ve znamení taseňého, z pochvy vyňatého meče, archetypu ducha směle se vymaňujícího z tělesné schránky. Zásadní nepochopení Vergiliovi tkví v tom, že se domníváme, že si vypůjčil Homérova slova. Ve skutečnosti oba používají mluvy vědoucích. Přeloženo do abstraktních pojmů bylo by možno děj popsat asi takto: Aineiás za pomoci Sibylы uvedený do transu proniká až na sám práh duchovního světa. Vnitřní odvahou a spirituální silou se mu podaří při přecházení do pole duchovního vnímání uchovat si své vlastní vědomí.

Jako řecký chrám má svou předsíň, tak jsou dle Vergilia před říší mrtvých rozlehlé temnější prostory. Vše, co lidi na zemi trápí a souží, má zde svůj původ i sídlo:

„Již v předsíni samé, ještě v první rokli boha Orka,
Se usadilo hoře a mstivé starosti.
Bledé choroby sídlí právě tam i nevrle stáří,
Špatně radící hlad i strach i ohyzdná bída,
Hrůzné postavy, strašné pohledět, smrt a svízeľ.
(VI, 273-277)

Zde přebývá smrt jako odpůrce života, „vražedná válka“, Fúrie a všechny ty protivné síly, které musel kdysi přemoci Héraklés před svým sestupem do podsvětí, Kentauři, Skyllý dvojí podoby, storuký obr Briareós, Lernská hydra, Chiméry, Gorgony a Harpyje. Ti všichni se rojí kolem Aineia. Ale Sibyla jako zkušená vůdkyně stojí při něm. Poučuje jej, že to, co před sebou vidí, nejsou smyslové postavy s tělem a krví, nýbrž tělaprosté stínové duchové bytosti. Jsou to „postavy pomíjivých přeludů“, které jej obletují, nemohou mu však škodit, jen pokud si sám odvázně a neochvějně uchová své vlastní vědomí ducha.

Tak pronikají Sibyla a její chráněnci až k oné druhé hranici, označované odedávna jako „velký proud“, až k Acherontu, oddělujícímu vlastní zemi mrtvých od žijících. Zde se opět setkáváme s archetypem, jenž se po staletí uchoval v záhrobní nauce lidstva. Po prvním prahu s jeho strážci se jako druhý strážce objevuje převozník Charón. Zodpovídá za to, aby žádná z duší, tlačících se na břehu toku neoprávněně nepřekročila říční hranici. Jsou to duše nedávno zemřelých, tak jak byly vytrženy ze života. Muži a ženy, chlapci a cudné panny, mládenci a héroové. Ti všichni touží po druhém břehu. Charón však ví, koho smí převézt.

„Jenže hned zvolí tyto, hned ony,
Jiné zatlačí zpět a drží je dále od břehu.“
(VI, 315n.)

Vergilius zde očividně spatřuje nedobrou vlastnost v pudu hnát se ne-trpělivě vpřed i v životě po smrti. Sibyla představí Aineiovi zákon, dle něhož smí Charón převézt na druhý břeh jen duše, jejichž zemřelému tělu bylo na zemi poskytnuto posvěcení a pohřební kult. Dokud zůstává mrtvola nepohřbena, není mu dovoleno převézt duši na druhý břeh.

A jako se kdysi Odysseus setkal s duší nepohřbeného Elpénóra, tak také Aineiás potká takového nešťastníka. Zjeví se mu jeho věrný kormidelník Palinurus. Spolu se svým kormidlem, které pevně svíral, byl mohutnou silou dmoucích se ohromných vln stržen do moře. Bezmocně byl po tři dny a noci unášen mořským proudem, až byl v den čtvrtý přílivem zahnán do blízkosti pobřeží Itálie. Doplaval ke břehu a vystoupil na pevninu. Zde však upadl do rukou divokých obyvatel, kteří jej zabili. Od té doby bylo jeho mrtvé tělo vždy znovu neklidným přílivem vynášeno na břeh. Proto snažně prosí Aineia:

„Vysvobod' mne, vítězný reku, z utrpení a přikryj
Mne hlínou, jsi toho schopen...
Abych alespoň ve smrti ještě našel klidu a pokoje.“
(VI, 365-370)

Klid (lat. *requies*), mír (lat. *pax*), praslova veškeré naděje mrtvých v život po smrti, představují také zde poslední přání neklidné duše. Aineiás slibuje Palinurovi, že po svém návratu z říše mrtvých potrestá jeho smrt, zbuduje mu náhrobek, bude za něj obětovat a jeho hrob spojí navždy s jeho jménem. Skutečně ještě dnes se jmenuje předhůří u Paesta Palinuro.

Konečně je cesta přes řeku pro oba poutníky volná. Převozník je ochotně přijme na svou loďku, jakmile mu Sibyla ukáže zlatou větévku jmelí. Tak se dostanou na druhý břeh a oba poutníci ducha vstoupí do říše stínů zemřelých, na jejímž prahu hlídá pekelný pes Kerberos.

Není však těžké překročit poslední, vlastní práh říše stínů, neboť Kerberos nebrání ve vstupu mrtvým, kteří byli oprávněně převezeni Charónem přes říční proud, zato však tento pes se třemi hlavami a s krky jako hadi brání každé duši v návratu k životu ve světle. Sibyla hlídajícího

psa uchlácholila koláčem z medu a bylin a uspala jej. Aineiás a Sibyla dospěli nyní na místo trestu mrtvých. V údolí řeky se setkali s rozmanitými mocnostmi zla, pohrom a smrti. Zde ve vlastním podsvětí jsou obklopeni nespočtem zemřelých, kteří zde zakoušejí důsledky svých činů z pozemského života a - ať vinní či nevinní - jsou podrobeni soudu Mínóově a jeho pomocníků. Janova slova „Skutkové pak jejich jdou za nimi“ (Zj 14,13) jsou zde mrtvými protrpěna ve vší příslosti.

Tak jako se na světě cesty lidí ubírají různými směry, tak mnohotvárné jsou i jejich důsledky. Zákon ovládající antickou nauku o záhrobí je nemilosrdný: Život v říši mrtvých je důsledkem života na zemi. Mínós, soudce mrtvých, nemá slitování. Neúprosné a přísné jsou jeho soudy. Prorazit či obejít je nemožno, protože určující je pouhá kauzalita činu a následku. Mínós coby soudce spojený se souvislostí životních činů a jejich posmrtných následků je podoben myšlení klasické fyziky novověku, dovolující poznávat vesmír pouze jako logiku příčiny a následku. Jeho úkolem je zpytovat „vinu a život duší“.

Zemřelí žijí v podsvětí společně ve skupinách, v nichž jsou navzájem spojeni příbuzným osudem. Jako první padne Aineiův zrak na duše předčasně zemřelých dětí, poté vnímá v jejich blízkosti nevinně odsouzené k smrti, a pak se vynořují sebevrazi:

„Blízko těch bydlí ve smutku, kteří si smrt Bez
viny dali vlastní rukou a znavení životem,
Odvrhli od sebe ducha.“
(VI, 434-436)

Cítí jejich bolest, jejich útrapy a vidí je vržené do bažiny.

To, co zde Vergilius nechává prožít skrze Aineiia, je očividné. Jestliže člověk má po smrti vědomí sebe sama, musí nutně pociťovat bolest z toho, že se sám odsoudil k neplodnému bytí. Proto se nám k tomu sám od sebe vnucuje právě obraz bažiny: sebevrah se sám svým rozhodnutím vyloučil z proudu života a vystoupil z jeho plynoucího toku.

Za ním zůstal nezvládnutý osud - sebe sama, své já, jádro své individuality nemohl zničením těla ze sebe setřást (viz obr. na straně 60). Tak se vlastní rukou odsoudil ke stagnaci (z lat. *stagnum* - bažina). Tím trpí.

Aineiás dále vidí „do všech stran se táhnoucí pole zármutku“. Duše, jež se utrápily nešťastnou láskou nebo se staly obětí žárlivosti či intrik, které vlastní vinou vyvolaly, tvoří zde skličující svět hlubokého smutku. Zde také se setkává s bloudící duší Féničanky Dídó, s níž byl sám kdysi spojen milostným vztahem. Dle pověsti se snažila Aineia k sobě v Kartágu připoutat. Když ten ale následoval volání Jupiterova a vydal se na cestu do Itálie, vzala si sama z bolesti nad rozloučením život. Aineiás se o jejím tragickém konci dozvěděl pouze z fám a klepů, které se k němu donesly. Nyní na ni zavolá a ptá se:

„Nešťastná Dídó, tak byla ta zvěst přece jen pravá,
Žes zemřela a mečem si sama připravila konec?“
(VI, 456n.)

Aineiás poznává vlastní vinu a pokouší se duši Dídó s láskou pro sebe opět získat - avšak marně: „Hněvající se zamračeným pohledem“ po něm hodí, poté zůstane výraz její tváře „bez pohnutí jako tvrdá žula či mramor z ostrova Paru“. Pro Aineia už bude navěky nedosažitelnou. Tak jako Odysseus nemohl v říši mrtvých zbavit Aianta jeho zášti pocházející z pozemského života, tak také nemůže Aineiás získat srdce Dídó:

„Konečně se vzbopila a prchla plna hoře v srdci
Do stínů lesa...“
(VI, 472)

Pozvolna se Aineiás a Sibyla blíží vlastnímu cíli své cesty. Již se po pravici vynořuje palác Plutonův, mocného boha Hádu, za kterým začínají pláň blažených. Nalevo však vede cesta do hlubiny, hrůzného světa Tartaru a propastí zla. Šlehající plameny a bouřlivý proud ohlašují strašlivé, pekelné místo. Erínye, duchové pomsty, jako Tísifoné, hlídají práh. Sténání, zvuk vzteklého bití, rachot železa a řinčení okovů doléhají k

uchu zděšeného Aineia. Opět mu podá vysvětlení Sibyla, která zná i tuto oblast podsvětí. Je to místo, v němž pykají těžcí zločinci. Ai- neiás tam nesmí vstoupit, protože:

„Není čistým nikdy dovoleno překročit práh zločinců.“

(VI, 563)

A varovně proniká z pekel volání:

„Dbejte varování a jedněte spravedlivě a uctívejte bohy!“

(VI, 620)

Ale Sibyla dále popohání:

„Vzhůru, poďme rychleji!“

Po pokropení svěcenou vodou a za pomoci větvičky zlatého jmelí tak konečně dojdou k bráně Elysia. Zde se svět projasňuje, ponuré přítmí mizí, zazáří slunce. Dospěli na místo radosti. Přijmou je pokojné lesy a rozkošně se zelenající nivy. Vstříc jim zaznívá zpěv k akordům sed- mihlasé lyry. Někteří si spolu hrají na rozkvetlých trávnicích, jiní jsou v reji tance a pronášejí básně. Dosáhli krajiny blažených. Jsou u cíle.

Zatímco dle starořeckého pojetí jsou to jen nadlidé, „nejobšťastně- nější heróové“, jimž je dovoleno žít na ostrovech blažených se „srdci prostými žalu“, je pro Vergilia kruh těch, kdo obývají Elysium, větší.

„Kdo si jako kněz uchoval čistotu po celou dobu života,
Těž svatí básníci, co důstojně pěli Phoibovi,
I vynálezci, co druhdy uměními život zušlechťovali,
Kdo si opravdovou zásluhou u lidí vydobyl čest,
Všichni mají spánky bíle obvinuté.“

(VI, 661-665)

Musaios, kdysi na zemi staroattický kněz a pěvec, jim ukazuje cestu k Anchísovi, Aineiovu otci, protože veškerá námaha a touha obtížné pouti říší stínů se týkala tohoto setkání. Když Anchísés spatří blížícího se syna, vztáhne k němu radostně obě paže:

Slzy v oku, tak pravil otec otřesen k synu:
„Nyní konečně přicházíš! ...
... Ach, smím tvou tvář
Spatřit, ó synu, i slyšet milé slovo i opětovat je?“
(VI, 686-689)

Oba přemůže radost, že nyní nastalo to, po čem tak dlouho toužili, to- tiž setkání od duše k duši. Pohnutě vyznává Anchísés:

„Ano, tak myslel jsem pokaždé, tak věřil jsem, že se to stane,
Počítal hodin i dnů, i neobelstila mne touha.“
(VI,690n.)

Při vzpomínce na tělesné setkání se marně snaží navzájem obejmout. Stejně jako Marie Magdaléna o Velikonočním ránu - („Noli me tan- gere!“) - se musí teprve učít, jak se duše navzájem v lásce vnímají.

„Třikrát se pak pokusí obejmout jej kolem krku,
Třikrát mu unikla, marně zachycována, postava otce z rukou, Rovna
vanoucímu dechu a podobna prchavému snu.“
(VI, 700-702)

Aineiův zrak prochází svět, který je teď domovem Anchísovy. Líbeznou krajinou pokojně protéká tok Léthé. Kolem Léthé se vznášejí, podobny včelím rojům, zástupy duší. „Překvapen takovou podívanou“ obrací se Aineiás tázavě na svého otce. Odpověď tvoří kompletně citovaný rozhovor uvedený v následujících řádcích (VI, 713-751). Obsahuje učení o stěhování duší, reinkarnaci, jak ji jako esoterní vědění

svým žákům svěřil Pythagoras coby tajnou nauku a Platón coby filosofii nesmrtelnosti.

Anchísés odpovídá na synovu otázku, kdo a proč se shromažďuje na břehu Léthé:

„Duše, kterým osud
Určuje nová těla, na břehu toku Léthé
Pijí ze zármutek konejšícího proudu a dlouhého zapomnění.
Toto ti jedenkrát zvěstovat a sám před oči dát Toužil jsem dávno a
svého rodu původ ti popsat,
Bys ještě více se těšil shledat se s Itálií.“

Aineiás se ptá:

„Je tedy pravda, otče, že některé duše k výšinám Odtud zas ulétají a do
těžkých těl se navracejí?
Jak hrozná touha po světle však ty nebohé jímá!“

Anchísés nato odpoví:

„Synu, chci ti to říci, ať tě již netrápí pochyba.
Na počátku živil nebe, zemi, vodní pláň
I zářící kouli měsíce a obrovské slunce
Duch z nitra a jako duše hýbal veškerou tou hmotou,
Proudí v údech a sjednocuje se zcela s mohutným tělem.
Odtud pochází lidské pokolení, zvěř i ptactvo A přebohatý život ve
třpytivých mořských vodách.
Ohnivě je proniká životní síla a nebeský původ,
Když se počínají, dokud je neochromí obtížná těla,
Nikoli pozemská schrána je oslabuje a smrtelné údy.
Zde je zdroj strachu i žádosti, hoře i radosti,
Již nehledí více k nebi, obklopeny tmou a žalářem,
I tehdy když život jim prchá a nakonec zrak ještě hasne,

Přesto nenechá bídných, nenechá choroba zcela Všechny
otravy těla, neb hluboko - při dlouhém spojení - Musely
všechny neduhy těla s duší pevněji srůstat.
Tedy čistí je pykání až a v trýznivých trestech Odpykávají
starou vinu. Jedni zmítáni v povětrí Rozpřažení, druzí ve
vodním víru čistí Všech hříchů svých plody, ti třetí v požáru
ohně.
Každý nese osud svých zemřelých duší. Skrže nivy Elysia
Putujeme pak, však jen někteří spočinou v krajinách slasti,
Až se konečně den v průběhu dob naplní a Vzniklou škodu
splatí, éterná duše A pouhého ducha očištěného ohněm
pozůstává.
Když pak kolo věků po tisíc let točilo se,
Svolá je v mohutných zástupech bůh k proudu Léthé,
Aby bez vzpomínek nově na nebeskou klenbu Pohlédli a
nanovo zpět do těla putovat začali.“

V *Aeneidě* srozumitelně vyslovená představa, že duše zemřelých žijí v říši
mrtvých jen na omezenou dobu, pak se ale vrací na zem, bývá nejvíc
přehlížena. Pro Římana Vergilia byla reinkarnace nezpochybnitelný
životní fakt.